

Ю.Б. Слободяник

Українська академія банківської справи Національного банку України, Yslobodyanik@yandex.ru

В ринкових умовах фінансова діяльність держави ускладнюється взаємозв'язком з діяльністю недержавних комерційних організацій, іноземних інвесторів тощо. Відповідно ускладнюється і державний фінансовий контроль, який з метою дотримання законності в сфері фінансів охоплює не лише фінансову діяльність державних організацій, але й, опосередковано, інших організацій і фізичних осіб. Державний фінансовий контроль є інструментом державного регулювання соціально-економічних процесів, забезпечує здійснення нормального функціонування фінансової системи в цілому. Наявність зовнішнього і внутрішнього державного фінансового контролю є ознакою правової демократичної держави.

В колишньому СРСР фінансовий контроль мав три основні форми: загальнодержавний (позавідомчий) фінансовий контроль територіальних контрольно-ревізійних органів міністерства фінансів; відомчий контроль міністерств та відомств за діяльністю підвідомчих підприємств, організацій та установ; народний контроль, що здійснювався за допомогою системи державних та громадських органів на чолі з Комітетом народного контролю СРСР, які контролювали всі господарюючі суб'єкти. Виокремлювали ще одну форму контролю, що проводився ревізійними комісіями, сформованими із учасників організацій, заснованих на членстві (споживчої кооперації, КППС, профспілок тощо).

В Україні система контролю державних фінансів знаходиться на стадії становлення. Відбувається адаптація вітчизняного законодавства до європейських норм, зокрема, до положень Лімської декларації. Цей документ враховує відмінності в існуючих системах фінансового контролю (колегіальних, монархічних), місце фінансового контролю в системі розподілення влади, рівень розвитку фінансового контролю в окремих країнах. Законодавство багатьох країн дотримується положень Лімської декларації стосовно повноти контрольних повноважень вищого органу фінансового контролю в державі, адже передбачається, що все управління державними фінансами, незалежно від того, відбивається це в бюджеті чи ні, повинно бути об'єктом контролю вищого контрольного органу. Саме тому відбувається поступовий перехід від жорсткого контролю у формі ревізій і перевірок до інших форм контролю, направлених на запобігання порушенням та підвищення ефективності господарювання державного сектору економіки. Однією із таких сучасних і дієвих форм фінансового контролю є державний аудит.

Становлення державного аудиту в Україні відбувається з ускладненнями.

По-перше, відсутнє повне розуміння сутності державного аудиту. Відповідно до традиційного вітчизняного підходу під аудитом розуміють здійснення перевірки та підтвердження достовірності фінансової звітності на замовлення власника суб'єкта господарювання. Але світова теорія і практика аудиту розширили межі трактування цього поняття – аудит політичних партій, громадських організацій, соціальних проблем, навколишнього середовища, національних відносин сьогодні в Україні поки що не мають аналогів. Термін «аудит» для державного сектору економіки застосовується лише в деяких законодавчих і нормативних актах. При цьому існуюче законодавче визначення державного фінансового аудиту як різновиду державного фінансового контролю, на нашу думку, виявляється некоректним, оскільки зосереджує увагу лише на одному із видів аудиту, а тому – звужує роль державного аудиту взагалі.

По-друге, відсутність системного підходу до впровадження зовнішнього і внутрішнього державного фінансового контролю в Україні призвела до невідповідності між функціями, повноваженнями і завданнями окремих урядових органів контролю (Міністерства фінансів, Державної податкової адміністрації, Державної контрольно-ревізійної служби, Державного казначейства тощо). На практиці, органи, що здійснюють державний фінансовий контроль, взаємодіють дуже слабо, комунікаційні зв'язки між ними нерозвинені та

нерациональні. Має місце роздробленість в політиці фінансового контролю, відсутня єдина інформаційна база. Це призводить до дублювання і паралелізму в процесі здійснення функцій контролюючими органами. Існує проблема визначення статусу, повноважень і функцій контролюючих органів, що представляють законодавчу і виконавчу гілки влади; відсутнє чітке розмежування зовнішнього і внутрішнього фінансового контролю; значна частина контрольних функцій щодо розпорядження фінансовими коштами належить саме органам виконавчої влади, які уповноважені розпоряджатися цими коштами і т.д.

Основна мета державного аудиту полягає в наданні всім зацікавленим особам незалежної інформації про те, яким чином здійснюється виконавча влада в державі. При цьому державний аудит включає контроль за всіма рішеннями, які приводять до певних фінансових операцій. Об'єкт державного аудиту має загальнодержавний характер.

Отже, подальше становлення державного аудиту в Україні, на нашу думку, повинно виходити із принципу системності й потребує наступного:

- приведення теоретико-методологічної бази державного аудиту у відповідність до сучасних умов;
- визначення і закріплення статусу вищого органу державного аудиту;
- визначення на законодавчому рівні принципів, мети і завдання державного аудиту, функцій, характеру повноважень органів, що проводять державний аудит, а також напрямків їх взаємодії з органами державної влади, іншими органами державного фінансового контролю, правоохоронними органами;
- реформування організаційної структури і відповідної зміни розподілу функцій і сфер діяльності органів державного фінансового контролю;
- створення науково-дослідницької та навчальної бази діяльності органів державного аудиту, формування системи кадрового забезпечення;
- розроблення стандартів державного аудиту.